

Aardappeldemodag in teken van vitaliteit

Nefyto-deelnemers tonen innovaties

'Vitaliteit, voor een gezonde aardappelsector'. Dat was ditmaal het thema van de tweejaarlijkse Aardappeldemodag. Ook gewasbescherming draagt bij aan een vitale en gezonde sector. Op uitnodiging van Nefyto bezocht Rob van Brouwershaven (ministerie van EZ) het evenement en liet zich door de diverse Nefyto-standhouders bijpraten over de nieuwste ontwikkelingen.

De aardappelteelt is een belangrijke sector voor Nederland. Alle reden om de aardappel regelmatig over het voetlicht te brengen. Dit gebeurt dan ook tijdens de tweejaarlijkse Aardappeldemodag, die ditmaal plaatsvond op 31 augustus in het Zuid-Hollandse Westmaas. Deze dag wordt georganiseerd door de Nederlandse Aardappel Organisatie (NAO) en Praktijkonderzoek Plant en Omgeving (PPO) van Wageningen UR. Een dag die in het teken staat van kennisuitwisseling over de aardappelteelt, met lezingen, demonstraties en stands van organisaties en bedrijven, waaronder Nefyto-deelnemers. Met 8.000 bezoekers en 135 standhouders brak de Aardappeldemodag van 2016 alle records van voorgaande edities.

Gouden toekomst

"De teelt van aardappelen is topsport", zegt NAO-directeur Dick Hylkema tijdens zijn openingstoespraak. "Voor de aardappelsector is de keten heel belangrijk, inclusief de toeleveranciers. Daarom is het goed dat iedereen hier vertegenwoordigd is. De aardappelteelt heeft de wereld iets te bieden, zeker als het gaat om voedingswaarde. Dat moeten we als sector benutten. Nederland heeft een sterk cluster rond de aardappel. Ik zie daarom een gouden toekomst voor de aardappel."

Er liggen nog uitdagingen. "Bijvoorbeeld op het gebied van veredeling: cisgenese moet binnen afzienbare tijd toegelaten zijn. We blijven werken aan duurzaamheid. We moeten af van de gewasbeschermingsdiscussie. De akkerbouwsector moet hiervoor een stip aan de horizon zetten en dit zelf oppakken. Daarnaast moeten we op zoek gaan naar nieuwe markten."

Ook is er een rol weggelegd voor de overheid, vindt Dick Hylkema. "De overheid speelt een rol in het sterk houden van het netwerk van landbouwraden op de ambassades. Om zo onze export in stand te houden. Ook moet er deskundigheid met betrekking tot de aardappelsector aanwezig zijn op het ministerie. De NVWA moet over voldoende capaciteit beschikken, met aandacht voor de plantaardige kennis van de aardappelsector. Dit alles tezamen draagt eraan bij dat we over tien jaar nog steeds een gouden toekomst hebben."

Rob van Brouwershaven (ministerie EZ, links op foto) op bezoek in de stand van een Nefyto-deelnemer.

Nefyto-deelnemers

Net als in voorgaande edities van de Aardappeldemodag waren ook nu weer diverse Nefyto-deelnemers aanwezig met stands en demonstraties. Op uitnodiging van Nefyto was Rob van Brouwershaven te gast, directeur Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit bij het ministerie van Economische Zaken. Samen met Nefyto-directeur Maritza van Assen en Nefyto-voorzitter Carlos Nijenhuis bezocht hij de openingsbijeenkomst en de stands van een aantal Nefyto-deelnemers.

Maritza van Assen vindt het steeds weer een plezier de Aardappeldemodag te bezoeken. "Dit evenement laat goed zien hoe sterk en innovatief de aardappelsector in Nederland is. Gewasbescherming is een cruciaal aspect in de teelt. De gewasbeschermingsindustrie is er trots op dat zij met kennis, producten en technologie kan bijdragen aan de productie, productkwaliteit en aan duurzaamheid van de sector. Tegelijk zie je ook dat we één van de vele onderdelen zijn van de aardappelteelt en de

keten daar omheen. Iedere partij heeft een plek in die keten. Of het nu gaat om bemesting, rooimachines, opslagschuren of verpakking."

Carlos Nijenhuis vindt het belangrijk dat Nefyto-deelnemers op de Aardappeldemodag hun innovaties laten zien. "Die innovaties variëren van middelen tot hele systemen. De inzet van gewasbeschermingsmiddelen gaat steeds meer gepaard met precisielandbouw, drones, satellieten, driftreductie en andere nieuwe technologieën. De Aardappeldemodag is de plek waar je moet zijn om dit allemaal te zien. Hier komt alles en iedereen die met de aardappelteelt te maken heeft bij elkaar. En het is fantastisch georganiseerd."

Innovaties

Met Maritza van Assen en Carlos Nijenhuis bezocht Rob van Brouwershaven de stands van diverse Nefyto-deelnemers, waar hij uitleg kreeg over de nieuwste innovaties vanuit de industrie. Dat betreft niet alleen gewasbeschermingsmiddelen. UPL bijvoorbeeld toont een nieuw pro-

Aardappeldemodag editie 2016 trok ruim 8.000 bezoekers.

De openingshandeling. Vlnr.: Ernst van den Ende (WUR), Ruud Huirne (Rabobank), Dick Hylkema (NAO) en Arthur Mol (WUR).

duct op basis van zetmeel, dat kan worden ingezet voor watermanagement op een perceel aardappelen. Marcel van Doorne vertelt erover. Het middel vangt 500 keer zijn gewicht aan water en geeft dit af aan de plant naar behoefte in het groeiseizoen of tijdens kieming van het zaad. Zo is er een betere beschikbaarheid van water voor het gewas, ook in drogere periodes, en het vermindert de uitspoeling van bijvoorbeeld meststoffen. Door minder droogtestress wordt het gewas weerbaarder tegen ziektes.

Bij Belchim krijgt Rob van Brouwershaven uitleg van Marnix Gijlers over de gerichte inzet van een middel tegen de schimmelziekte alternaria in aardappelen. Dit gebeurt met behulp van een waarschuwingssysteem. Traditioneel berekent zo'n systeem de kans op een ziekte-uitbraak op basis van temperatuur en luchtvochtigheid. Nieuw is dat ook de sporendruk wordt gemeten, zodat de kans nog nauwkeuriger kan worden voorspeld. Zo kan een teler nog meer op het scherpst van de snede een bespuiting uitvoeren en worden onnodige of te vroege bespuitingen voorkomen.

Laag-risicomiddelen

In de stand van Adama wordt Rob van Brouwershaven bijgepraat door Olaf van Campen over een kiemgroei-regulator van natuurlijke oorsprong, bedoeld voor pootaardappelen. Dit laag-risicomiddel wordt geproduceerd uit karwijzaad, een natuurlijk product. De olie uit het karwijzaad wordt verneveld door de opgeslagen pootaardappelen. De olie mag worden toegepast in de biologische landbouw. Belangrijke voordelen zijn: meer opbrengst en mogelijkheden voor warmere bewaring (dus energie- en kostenbesparing door minder sterke koeling).

Bij BASF Agro gaat Eric Kiers in op een kiemremmingmiddel dat tijdens de bewaring wordt toegepast. Het bijzondere aan dit middel is dat het niet de kiem remt (zoals gebruikelijk), maar de aardappel als het ware in slaap houdt, waardoor het kiemproces niet op gang komt. Het is een laag-risicomiddel van natuurlijke oorsprong. De actieve stof komt van nature voor in de schil van de aardappel en reguleert de kieming. Aardappelen kunnen hiermee langer bewaard worden, met minder kwaliteitsverlies.

In de stand van Certis vertelt Harry Salomons over een nieuwe groeiregulator. Bij een veldbespuiting tijdens het groeiseizoen remt het middel de kieming van aardappelen na het inschuren van de oogst. Tijdens de bewaring versterkt het de kwaliteit van de aardappelen en geeft het een betere beheersing van de kiemremming. Als er bij de oogst knollen op het veld achterblijven, voorkomt het middel problemen met aardappelopslag in de volgteelt. Daardoor vermindert het ook het risico op phytophthora en de druk van aaltjes.

Precisielandbouw

Bij Syngenta geeft Jan Bouwman uitleg over een nieuwe app, die de juiste dosering van een loofdoodingsmiddel van Syngenta ondersteunt. In de aardappelteelt vindt loofdoeding plaats. De juiste dosering is afhankelijk van de groenheid van het gewas. Met behulp van een satelliet wordt het gewas gescand op groenheid, vervolgens berekent de app de juiste dosering. Deze informatie wordt doorgegeven aan de spuit die de afgifte regelt. Zo blijft geen blad onbedekt en wordt tegelijk niet te veel middel gebruikt.

De stand van Bayer CropScience staat in het teken van duurzaamheid en precisielandbouw. Bertill van de Wiel legt uit dat ook de toepassing van chemische middelen bijdraagt aan vergroening en verduurzaming. Precisielandbouw zorgt dat middelen op het juiste moment op de juiste plek worden ingezet, zodat de milieubelasting tot een minimum wordt gereduceerd. Bayer CropScience heeft een zogeheten Forward Farm, waar de nieuwste technologieën in de praktijk op een gangbaar landbouwbedrijf worden getest en gedemonstreerd.

Volop geïnnoveerd

Rob van Brouwershaven geeft aan onder de indruk te zijn van wat hij op de Aardappeldemodag heeft gezien en gehoord. "Geweldig, zoveel vernieuwing er is in deze sector. Het is een enorme opgave om de land- en tuinbouw te vergroenen. Het is een sector die al heel lang bestaat, maar die blijft vernieuwen. Er gebeurt veel op het gebied van bijvoorbeeld precisielandbouw en laag-risicomiddelen. Er wordt volop geïnnoveerd en daarvan is het eind nog lang niet in zicht." ■

De deelnemers aan de GBM Toer 2016.

Op 2 augustus 2016 werd voor de zevende keer de jaarlijkse Gewasbeschermings Toer (GBM Toer) verreden. Ruim tachtig deelnemers uit de gewasbeschermingsbranche reden een toertocht van 80 of 90 kilometer, over een heuvelachtig parcours rond Nijmegen. Een sfeervol evenement met enthousiaste deelnemers. Volgend jaar is er weer een GBM Toer.

GEWORTELD IN DE LANDBOUW

Albert van Kooten

De gewasbeschermingsindustrie probeert steeds zo dicht mogelijk bij de dagelijkse praktijk van de land- en tuinbouw te staan. Dat wordt nog eens versterkt door het feit dat verrassend veel mensen die bij een Nefyto-deelnemer werken, zijn opgegroeid op een agrarisch bedrijf of thuis een agrarisch bedrijf hebben. Dat laatste geldt bijvoorbeeld voor Albert van Kooten, werkzaam als Forward Farm manager bij Nefyto-deelnemer Bayer CropScience.

Albert van Kooten: "Wat betreft verduurzaming van de land- en tuinbouw is er nog veel mogelijk."

Albert van Kooten is opgegroeid op een akkerbouwbedrijf nabij Hoofddorp. Later heeft hij het bedrijf van zijn ouders overgenomen. "Ik kan het combineren met mijn werk bij Bayer CropScience, omdat het een klein akkerbouwbedrijf is."

Na de middelbare school bezocht Albert van Kooten de HAS in Dronten, waar hij koos voor de studierichting plantenteelt en bedrijfseconomie. Omdat gewasbescherming hem interesseerde, ging Albert van Kooten na zijn studie op zoek naar een baan in die sector. Hij begon bij Aseptia, waar hij werkte als vertegenwoordiger. In 1990 ging hij naar Bayer. Jarenlang werkte hij er als account manager, totdat het fenomeen Forward Farming enkele jaren geleden bij Bayer zijn intrede deed.

"Het idee is ontstaan in België. Het concept van Forward Farming is: samenwerking met vooruitstrevende gangbare agrarische bedrijven, die hun bedrijfsvoering zo duurzaam mogelijk proberen te maken en die een voorbeeld kunnen zijn voor de sector. De vraag kwam of er ook een dergelijk bedrijf in Nederland te vinden was. Ik ben her en

'Met de laarzen in de klei'

der gaan vragen en kwam al gauw uit bij Jasper Roubos in Abbenes, een reguliere akkerbouwer die op zijn bedrijf 'Het Groene Hart' veel bezig is met duurzaamheid. Hij bleek enthousiast over het Forward Farming concept en sindsdien werken we intensief samen."

Onder begeleiding van Albert van Kooten en zijn collega's probeert Jasper Roubos diverse methoden uit die kunnen bijdragen aan een duurzamere landbouw. Dat betreft onder meer emissiereductie, precisielandbouw en maatregelen die bijdragen aan biodiversiteit. "Overigens heb ik ook bloemenranden en bijen op mijn eigen akkerbouwbedrijf", merkt Albert van Kooten op.

Uiteraard is het uitdragen van wat er op de Forward Farm gebeurt cruciaal. "Er zijn bedrijfsbezoeken van politici, waterschappen, ketenpartijen en diverse andere stakeholders. Als het gaat over precisielandbouw, is er veel samenwerking met specialisten. Er wordt deelgenomen aan Veldleeuwewerik en deze groep komt dan ook vaak op bezoek. We hebben intensief contact met de distributie, regelmatig komen er afnemers van hen kijken. Ook doen we mee aan de Dag van de Akkerbouw, waarbij we het bedrijf openstellen voor publiek. Het Groene Hart is dé plek om een dialoog te hebben over landbouw, over verduurzaming en over de maatschappelijke discussies. Twee keer per jaar versturen we de Forward Farm Koerier, onder meer naar de distributie, waarin de nieuwste ontwikkelingen worden belicht. Samenwerking is de basis van Forward Farming. Vrijwel alle initiatieven worden opgepakt samen met andere partners." Albert van Kooten kan er gepassioneerd over vertellen. "Ik sta nu eenmaal graag met de laarzen in de klei. En ik draag verduurzaming een warm hart toe. Wat betreft verduurzaming van de land- en tuinbouw is er nog veel mogelijk. Ook is het belangrijk dat boeren aan het publiek laten zien dat ze hieraan werken."

Criteria voor hormoon

Wat is goed en wat moet anders in voorstel Europese Commissie?

De Europese Commissie heeft criteria voorgesteld voor de classificatie van gewasbeschermingsmiddelen met een hormoonverstorend effect. Dit vloeit voort uit Verordening 1107/2009. Inmiddels heeft het Nederlandse kabinet op dit voorstel gereageerd. Ook de gewasbeschermingsindustrie heeft een visie hierop.

In Europese Verordening 1107/2009 is vastgelegd dat hormoonverstorende een zogeheten 'hazard based cut-off' criterium is voor gewasbeschermingsmiddelen. Met andere woorden: wordt op basis van intrinsieke eigenschappen een actieve stof als hormoonverstorend geïdentificeerd, dan wordt de stof verboden. Daarmee zijn gewasbeschermingsmiddelen in een uitzonderingspositie. Want in de regel wordt bij de beoordeling van stoffen met gevaareigenschappen een risico-analyse gemaakt. Daarbij wordt een gevaar-karakterisatie gedaan en wordt de mate van blootstelling meegewogen

Criteria

Medio 2016 heeft de Europese Commissie criteria voorgesteld voor de bepaling van hormoonverstorende eigenschappen van actieve stoffen in gewasbeschermingsmiddelen. De Commissie kiest ervoor om voor de identificatie van deze stoffen de criteria op basis van de WHO/ICPS-definitie te hanteren. De Commissie kiest er niet voor om stoffen in te delen in categorieën: een stof is hormoonverstorend of is dat niet. Ook komen er geen aanvullende criteria voor gevaar-karakterisatie. De Europese Commissie vindt dat deze keuze in juridisch opzicht het beste aansluit bij Verordening 1107/2009.

Het kabinet is het ook eens met het principe van 'biological plausibility'. Dat houdt in dat de causaliteit tussen het optreden van een schadelijk effect en een stof met hormoonverstorende werking op basis van aannemelijkheid wordt beoordeeld.

Het voorstel van de Europese Commissie voor de derogatie 'verwaarloosbaar risico' wordt inhoudelijk door het kabinet gesteund. Wel vindt het kabinet dat de betreffende risicobeoordeling onvoldoende wordt gewaarborgd in het huidige voorstel. Daarom vindt het kabinet een richtsnoer met uitvoeringsregels noodzakelijk. Daarin moet worden vastgelegd bij welke verden-

Met dit voorstel kunnen stoffen onnodig worden aangemerkt als hormoonverstorend

(risico = gevaar x blootstelling). Op basis van zo'n risico-analyse wordt een stof al dan niet toegelaten. Daarbij horen gebruiksvoorschriften, die de veiligheid van mens, dier en milieu garanderen.

Voor actieve stoffen in gewasbeschermingsmiddelen met een intrinsiek hormoonverstorende werking geldt de beschreven werkwijze echter niet. Alleen al op basis van deze gevaareigenschap wordt de actieve stof verboden. Daarmee nemen gewasbeschermingsmiddelen een unieke positie in, want bij alle andere chemische stoffen (ook biociden) wordt wel een risico-analyse gemaakt van het hormoonverstorend effect.

Europa staat alleen met deze uitzondering voor gewasbeschermingsmiddelen. De meeste landen gebruiken voor alle hormoonverstorende stoffen risicoregelgeving. Ook de Europese Voedsel en Warenautoriteit (EFSA) geeft aan dat hormoonverstorende stoffen veilig op basis van een risico-analyse kunnen worden gereguleerd.

Er zijn twee uitzonderingen opgenomen, zogeheten derogaties. De eerste: als kan worden aangetoond dat er een 'verwaarloosbaar risico' is van het gebruik van het gewasbeschermingsmiddel, dan kan het middel toch worden toegelaten. De tweede: voor geïmporteerde voedingsmiddelen geldt dat er een MRL kan worden vastgesteld onder Verordening 396/2005. Hierdoor blijft de import mogelijk van voedingsproducten die met hormoonverstorende stoffen zijn behandeld.

Reactie kabinet

Begin september heeft het Nederlandse kabinet gereageerd op het voorstel van de Europese Commissie. Het kabinet heeft nog geen definitief oordeel over het voorstel. Daarvoor moet de Commissie eerst meer duidelijkheid geven.

Verder geeft het kabinet aan dat het voorstel van de Commissie in lijn is met haar eigen standpunt inzake het identificeren van hormoonverstorende stoffen, namelijk op basis van de WHO/ICPS-definitie.

Soja bevat isoflavonen. Dit zijn plantaardige oestrogenen, waarvan de chemische structuur vergelijkbaar is met die van lichaamseigen oestrogenen.

Bedreiging voor middelenpakket

Actieve stoffen van gewasbeschermingsmiddelen die volgens de criteria als hormoonverstorend worden geclassificeerd, verliezen hun Europese goedkeuring. Dat treft ook gewasbeschermingsmiddelen die nu op de markt zijn.

Uit een impactanalyse van ECPA blijkt dat, mocht het voorstel van de Europese Commissie onveranderd doorgang vinden, de gevolgen voor het effectief middelenpakket verstrekkend zijn. ECPA heeft berekend dat 35 tot 40 procent van de beschikbare middelen kunnen worden geraakt. Hierdoor kan tot 50 procent van de oogst verloren gaan.

Ook het Nederlandse kabinet geeft aan zich hierover zorgen te maken. In haar reactie op het voorstel van de Europese Commissie voor de classificatie van hormoonverstorende stoffen schrijft het Kabinet: 'Het is niet uit te sluiten dat voor gewasbescherming het beschikbare middelenpakket zal krimpen, ook voor kleine hoogwaardige teelten. De beschikbaarheid van een effectief middelenpakket is cruciaal om met een goed rendement producten van goede kwaliteit te kunnen produceren die ook geschikt zijn om geëxporteerd te worden.' Ook merkt het kabinet op: 'Het voorstel voor gewasbeschermingsmiddelen kan impact hebben op de bedrijven in de land- en tuinbouw (mkb), indien het middelenpakket voor het bestrijden van ziekten, plagen en onkruiden afneemt.'

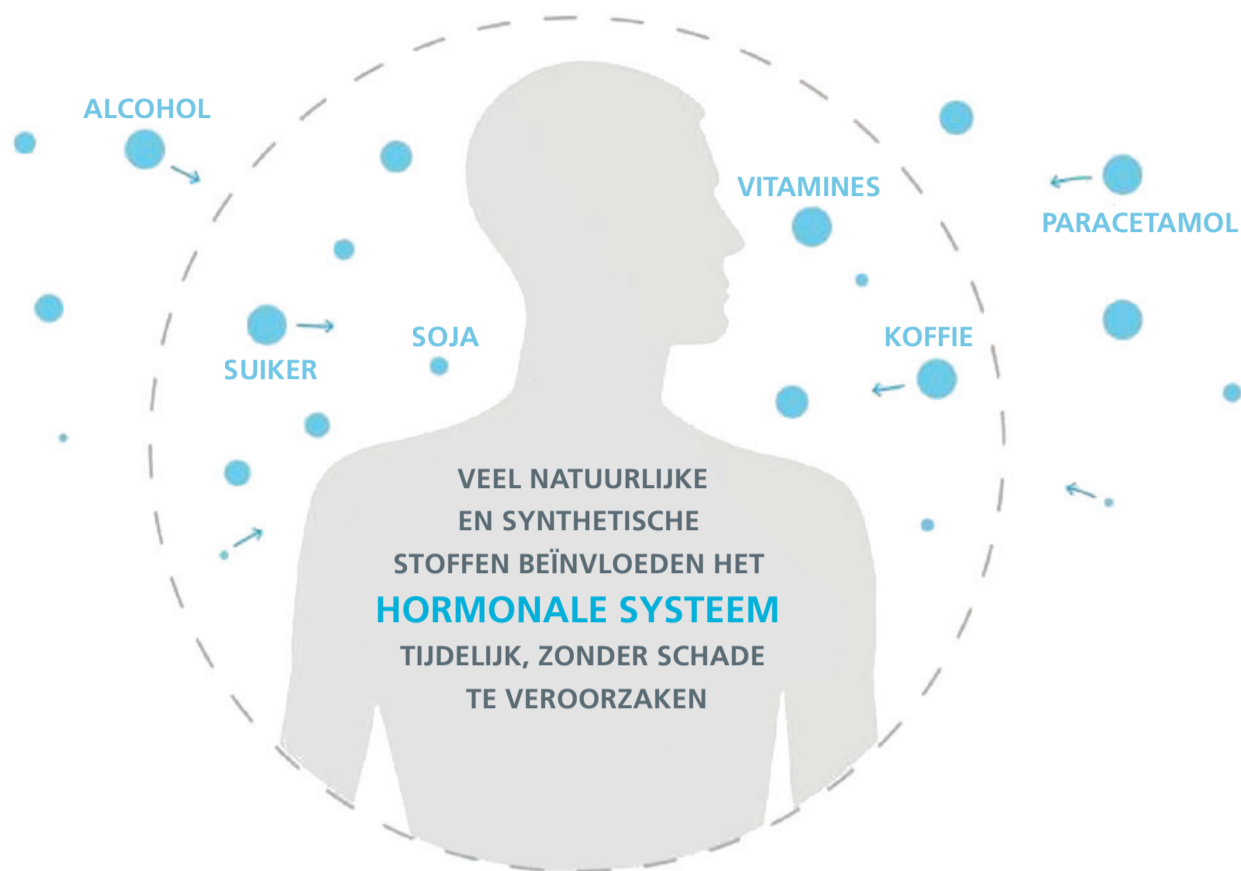
king, welke aanvullende data vereist zijn en aan welke normen moet worden getoetst.

Visie industrie

De gewasbeschermingsindustrie heeft zich altijd verzet tegen cut-off criteria op basis van louter intrinsieke gevaareigenschappen. Maar zo is het wel in Verordening 1107/2009 bepaald.

De industrie ziet goede elementen in het voorstel van de Europese Commissie, maar vindt dat het op onderdelen tekort schiet. Op zich kan de WHO/ICPS-definitie een goed uitgangspunt zijn voor identificatie. Maar een bezwaar is dat de criteria op basis van deze definitie stoffen onnodig kunnen identificeren als hormoonverstorend. Stoffen als jodium, vitamine D en cafeïne zou-

verstoring

den dan ook onder de criteria vallen. Met het huidige voorstel bestaat een serieus risico dat actieve stoffen worden verboden die veilig kunnen worden toegepast en die nodig zijn voor de productie van veilig, gezond en betaalbaar voedsel. Verdere

te onderscheiden van stoffen die dat niet zijn. Dat kan door de stoffen te onderwerpen aan een gevaar karakterisatie. In het huidige voorstel van de Europese Commissie is gevaaridentificatie wel aanwezig, maar ontbreekt gevaarkarakterisa-

Het huidige voorstel heeft grote gevolgen voor het middelenpakket

verfijning van de criteria is daarom noodzakelijk.

De Europese Commissie schat in dat ruim 7 procent van de actieve stoffen wordt geraakt. Dit is waarschijnlijk een aanzienlijke onderschatting. Uit een impactanalyse van ECPA blijkt dat 35 tot 40 procent van de in Europa toegelaten gewasbeschermingsmiddelen wordt geraakt.

De Europese Commissie stelt een derogatie voor, die toelating mogelijk maakt indien een 'verwaarloosbaar risico' wordt aangetoond. Dit is belangrijk, maar het is tegelijk onpraktisch en het geeft onzekerheid. Voor iedere stof met verdenking van hormoonverstoring zal het steeds de vraag zijn of de overheid instemt met het verzoek tot verwaarloosbaar risico. Deze onzekerheid remt de kostbare en tijdrovende ontwikkeling van nieuwe gewasbeschermingsmiddelen. Bovendien betekent een classificatie als hormoonverstoring dat middelen gevoelig worden voor 'black listing' en daarmee voor bovenwettelijke maatregelen in de keten.

Verder sluit het voorstel onvoldoende aan bij internationale regelgeving, doordat het nog te veel uitgaat van een mogelijk gevaar en te weinig van het daadwerkelijke risico. Dit zet de concurrentiepositie van de Europese land- en tuinbouw onder druk.

Verbeteren

De criteria van de Europese Commissie zijn vrij eenvoudig te verbeteren. Met deze verbetering zijn stoffen die daadwerkelijk zorgelijk zijn voor mens, dier en milieu goed

te onderscheiden van het karakter van het gevaar gekeken: hoe ernstig is de schade die kan ontstaan? En is het schadelijk effect al dan niet omkeerbaar? En wat is het eerste onaanvaardbare effect dat ontstaat bij verhogen van de dosis?

Als het voorstel van de Europese Commissie wordt aangevuld met criteria uit de gevaarkarakterisatie, heeft dat twee positieve kanten. Ten eerste: een hoog beschermingsniveau voor mens, dier en milieu blijft gegarandeerd. Ten tweede: de impact voor de landbouw en handel is zo klein mogelijk.

Net als de Europese Commissie en het Nederlandse kabinet is ook de industrie voorstander van werken op basis van 'weight of evidence'. Dit is het evalueren van de kwaliteit en betrouwbaarheid van wetenschappelijke informatie.

Politiek

Het Nederlandse kabinet heeft aangegeven dat het over dit onderwerp een politieke bespreking wil op Europees niveau. Medio september is in de Tweede Kamer gedebatteerd op het voorstel van de Europese Commissie en de reactie van het kabinet. Tijdens die behandeling bleek hoe complex de problematiek is. Zo waren de 'hazard based' criteria gecombineerd met de derogatie 'verwaarloosbaar risico' ingewikkelde materie.

Overigens gaven de staatssecretarissen Van Dam (EZ) en Dijkzma (IenM) onder meer aan dat in de toekomst ook andere branches te maken zullen krijgen met criteria voor hormoonverstoring. Kamerlid Lodders (VVD) drong aan op een

In het kort

- Verordening 1107/2009 bepaalt dat hormoonverstorende eigenschappen een cut-off criterium zijn voor actieve stoffen in gewasbeschermingsmiddelen. Hiermee nemen gewasbeschermingsmiddelen een uitzonderingspositie in, want in de regel vindt een risico-analyse plaats.
- Medio 2016 heeft de Europese Commissie criteria voorgesteld voor de classificatie van actieve stoffen met een hormoonverstorend effect.
- Uit een impactanalyse van ECPA blijkt dat dit voorstel van de Europese Commissie verstrekende gevolgen heeft voor het middelenpakket: veel middelen worden verboden, ook middelen die veilig zijn.
- De Europese Commissie stelt voor de stoffen te identificeren op basis van de WHO/ICPS-criteria. De industrie kan zich in principe hierin vinden, maar vindt verdere verfijning noodzakelijk omdat het risico bestaat dat stoffen die veilig kunnen worden gebruikt verboden worden.
- De Europese Commissie stelt een derogatie voor: bij 'verwaarloosbaar risico' kan een gewasbeschermingsmiddel toch worden toegelaten. Voor de industrie echter is dit een te onzekere factor, die de ontwikkeling van nieuwe stoffen remt.
- De industrie wil het voorstel van de Europese Commissie uitbreiden met gevaar karakterisatie. Dit garandeert een hoog beschermingsniveau en heeft minder impact op het effectief middelenpakket.

impactanalyse. Na enig aandringen ging staatssecretaris Van Dam daarin mee: "We zullen proberen in beeld te brengen wat de impact is." Ook zegden de staatssecretarissen toe de Tweede Kamer te informeren over het verdere verloop van de besluitvorming. ■

Jean-Philippe Azoulay leidt ECPA

Jean-Philippe Azoulay

Jean-Charles Bocquet, sinds 2013 directeur-generaal van European Crop Protection Association (ECPA), heeft aangekondigd binnenkort met pensioen te willen gaan. Begin september 2016 is hij opgevolgd door Jean-Philippe Azoulay, die werkzaam was bij DuPont en voorheen president was van ECPA.

"Ik wil Jean-Charles Bocquet bedanken voor zijn enorme toewijding aan de gewasbeschermingsindustrie. Zo ook voor zijn inspanning om een open dialoog te realiseren met stakeholders, media en maatschappelijke organisaties. Dit alles heeft geresulteerd in meer bewustwording van de bijdrage die onze industrie levert aan het wereldvoedselvraagstuk", aldus Martin Dawkins, president van ECPA.

Jean-Philippe Azoulay zegt: "Ik ben trots op de bijdrage die onze industrie levert aan de ontwikkeling van een duurzame landbouw. Ik weet dat we een dynamische industrie hebben, die zichzelf steeds probeert te verbeteren en die aan de verwachtingen van het publiek wil voldoen. We gaan een boeiende toekomst tegemoet."

EU versnelt vergroening gewasbescherming

Tijdens het Nederlandse EU-voorzitterschap heeft staatssecretaris Van Dam een implementatieplan gerealiseerd voor het versnellen van duurzame gewasbescherming. Het plan is getiteld 'Implementation Plan on increasing low-risk plant protection product availability and accelerating integrated pest management implementation in Member States'. In het plan worden acties beschreven om beoordelingsprocedures voor laag-risicostoffen te versnellen. Ook moet het plan leiden tot EU-trainingen en een expertiseplatform om informatiedeling tussen lidstaten te verbeteren.

Nefyto prijst het initiatief van de staatssecretaris tot het versnellen van de verduurzaming van gewasbescherming. Wel mist Nefyto het onderdeel controle en handhaving. Dit is nodig omdat er nu middelen op de markt worden gebracht met het predicaat 'groen' en de claim dat ze gewasbeschermingsmiddel zijn, maar geen toelating hebben. Als hier onvoldoende tegen wordt opgetreden, werkt dit remmend op toelatingsaanvragen vanuit de industrie voor groene middelen.

TOPPS-middag rond emissiebeperking

Op 14 juli 2016 organiseerde Nefyto in Abbenes de TOPPS-middag 'Emissiebeperking in de praktijk'. Circa veertig deelnemers werden geïnformeerd over wat één jaar Train Operators to Promote best management Practices and Sustainability (TOPPS) heeft opgeleverd. Dat zijn de erfemissiescan (inclusief een evaluatie van de 500 eerste

Een impressie van de TOPPS-middag.

ingevulde scans), demonstraties en een dashboard voor best practices voor het voorkomen van erfafspoeling. Voor het tweede jaar streeft TOPPS naar een verdere vergroting van de bewustwording en een verdere invoering van de getoetste best practices. TOPPS zal zich niet alleen richten op de koplopers maar ook op het 'peloton'. De middag werd afgesloten met een informatieve rondgang over de Forward Farm in Abbenes, waar Bayer CropScience kennis demonstreert en deelt op het gebied van duurzame landbouw.

Onkruidbestrijding verhardingen

Sinds 31 maart 2016 is het voor professionele gebruikers verboden chemische onkruidbestrijdingsmiddelen op verhardingen te gebruiken. Gemeentes zien de kosten voor het onderhouden van de publieke ruimte stijgen. Ook zal de uitstoot van fijnstof en CO₂ toenemen (LCA onkruidbestrijdingsmethoden, IVAM). Dat geldt ook voor de klachten en ergenis van veel burgers over de 'verslonzing' van de openbare ruimte. 'De hele straat stond blauw van de rook, voorbijgangers ademden het allemaal in en het onkruid is natuurlijk na een maand weer terug' was één van de reacties. Onkruidbestrijding is een zaak van lange adem. Boeren weten dat. De zaadvoorraad in de bodem moet afnemen. Ook de wortels van het onkruid moeten worden aangepakt. Borstelen, verhitten en branden schieten op dit onderdeel tekort. 'Onkruidvrij ontwerpen' biedt een deel van de oplossing. Voor het andere deel blijven gewasbeschermingsmiddelen een aantrekkelijke optie, echter op verhardingen verboden.

Onkruid op openbare verhardingen leidt tot ergenis bij burgers.

Milieukeur en gewasbescherming

Verduurzaming van gangbare productie

Deze zomer maakten enkele grote supermarkten bekend dat zij het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen bij de teelt van aardappelen, groente en fruit willen terugdringen. Aangekondigd is dat Milieukeur hierin een rol gaat spelen.

Hoe werkt Milieukeur? Hoe wordt hierin omgegaan met gewasbeschermingsmiddelen?

Milieukeur ontwikkelt certificatiesystemen voor producten en diensten. De criteria van Milieukeur hebben betrekking op de hele levenscyclus van een product of dienst. Naast milieutechnische aspecten is er ook aandacht voor bijvoorbeeld arbeidsomstandigheden en dierenwelzijn. Een certificatiesysteem voor de land- en tuinbouw raakt ook het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen.

“Het gaat om verduurzaming van gangbare productie. Met behoud van opbrengst en kwaliteit. En kostentechnisch haalbaar voor de producenten”, zegt Stefanie de Kool, programma manager plantaardige agroketens bij SMK. Dit is de stichting die Milieukeur beheert, gevestigd in Den Haag.

Criteria vaststellen

Hoe wordt een certificatieschema vastgesteld? Stefanie de Kool legt uit: “Dit gebeurt aan de hand van een protocol. Milieukeur staat onder toezicht van de Raad voor Accreditatie. Per schema wordt een begeleidingscommissie vastgesteld door ons college van deskundigen. De begeleidingscommissie is een brede vertegenwoordiging van belanghebbenden. Bijvoorbeeld telers, afnemers, maatschappelijke organisaties, overheden en waterschappen. SMK werkt de voorstellen uit voor de criteria, met input van de rele-

vante deskundigen. De begeleidingscommissie bespreekt de voorstellen, op basis waarvan het college van deskundigen een concept-certificatieschema vaststelt. Daarna volgt een openbare hoorzitting, waarin alle belanghebbenden kunnen reageren op het concept. De uiteindelijke besluiten worden vervolgens genomen door het college van deskundigen.”

De begeleidingscommissie kent tot dusver geen vertegenwoordiging vanuit de gewasbeschermingsindustrie. “Maar in de meeste gevallen nemen er wel adviseurs vanuit de gewasbeschermingsmiddelenhandel deel aan de commissies”, merkt Stefanie de Kool op. “De betrokkenheid van de industrie is er wel: wij winnen regelmatig advies in bij Nefyto-deelnemers, want daar zit veel deskundigheid. Ook zijn er altijd wel deskundigen vanuit de industrie aanwezig bij de hoorzittingen.”

Gewasbeschermingsmiddelen

Hoe wordt bepaald welke gewasbeschermingsmiddelen wel en welke niet mogen? “Vertrekpunt is de Milieumeetlat van het Centrum voor Landbouw en Milieu (CLM)”, legt Stefanie de Kool uit. “Die classificeert de actieve stoffen op risico voor waterleven, bijen/bestuivers, grondwater en bodemleven. Ook wordt bekeken wat de aandachtstoffen zijn voor de waterkwaliteit

en de humane gezondheid. Het CLM adviseert SMK hierover. Op basis daarvan wordt beoordeeld welke stoffen een verhoogd risico hebben. Stoffen met meer dan 100 milieubelastingspunten op de Milieumeetlat worden als een stof met verhoogd risico aangemerkt.”

Vervolgens wordt per stof onderzocht of er een goed alternatief is. “Uitgangspunt daarbij is het behoud van opbrengst en kwaliteit. Die afweging wordt gemaakt in nauwe samenspraak met adviseurs en telers. Daarbij wordt het voorkomen

van resistentie, dus de mogelijkheid om resistentiegevoelige middelen af te wisselen, ook meegenomen. Op basis van die afwegingen wordt uiteindelijk beslist of de betreffende stof al dan niet op de lijst van toegestane stoffen komt. Per stof wordt ook naar de toepassingen gekeken.

Stefanie de Kool, Milieukeur: “Als het gaat om verduurzaming liggen in de gangbare productie de meeste kansen.”

Zo kan het spuiten van een bepaald middel niet toegestaan zijn, maar toepassing via zaadcoating wel.”

Vraag vanuit markt

Ook de maatschappelijke discussie over een stof kan meewegen bij het wel of niet toestaan van een actieve stof, merkt Stefanie de Kool op. “Zo zijn in het certificatieschema voor de bloembollenteelt neonicotinoïden niet toegestaan, vanwege de vermeende schadelijkheid voor bijen. Dit verzoek kwam vanuit de telers zelf. Ondanks dat er nog discussie is over het verband tussen het gebruik van neonicotinoïden en verhoogde bijensterfte, is er toch voor gekozen deze groep stoffen uit te sluiten.”

Dus op dat moment weegt de maatschappelijke druk zwaarder dan wetenschappelijke afwegingen? “Op dit punt zie je dat de maatschappelijke druk doorwerkt in de vraag vanuit de markt”, zegt Stefanie de Kool. “De telers worden geconfronteerd met eisen van hun afnemers en zien een mogelijkheid om zich hierin te onderscheiden. Als dat niet in strijd is met duurzaamheid, kan dit worden meegenomen in de Milieukeur-eisen. Aansluiten bij de vraag vanuit de markt is voor Milieukeur een belangrijke kans om nog meer verduurzaming te realiseren.”

Bonus en malus

Stefanie de Kool merkt op dat gewasbescherming één onderdeel is van een totaalpakket. “En wat betreft gewasbescherming gaat het om meer dan alleen de middelen. Voorkomen van emissie is ook belangrijk, dus daarmee ook driftbeperking en een goede vul- en spoelplaats.”

Milieukeur kent een bonus-malus-systeem. “De risico-stoffen waar geen haalbaar alternatief voor is zijn toegestaan, maar elke toepassing daarvan levert een maluspunt op. De teler kan dit compenseren door het verdienen van bonuspunten. Dat kan ook door maatregelen op het gebied van bodemvruchtbaarheid of het stimuleren van biodiversiteit.”

In het kort

- Enkele grote supermarkten willen het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen terugdringen. Mogelijk gaat Milieukeur hierin een rol spelen.
- Milieukeur ontwikkelt certificatieschema's voor duurzame producten en diensten. Het gaat om verduurzaming van gangbare productie.
- Voor gewasbeschermingsmiddelen is de Milieumeetlat van het CLM het vertrekpunt. Actieve stoffen die een verhoogd risico krijgen toegekend, worden niet toegestaan mits er een goed alternatief is en er geen resistentieprobleem ontstaat.
- Ook maatschappelijke druk en vraag vanuit de markt kan er toe leiden dat een stof niet wordt toegestaan, maar daarbij gelden dezelfde voorwaarden.

De gecertificeerde bedrijven worden twee keer per jaar geauditeerd. Dat gebeurt door onafhankelijke certificerende instellingen.

Een certificatieschema is niet statisch. “Ieder schema wordt jaarlijks geëvalueerd en waar nodig herzien. In acute situaties wordt niet het jaarlijkse evaluatiemoment afgewacht, maar wordt meteen actie ondernomen.”

Kansen in gangbaar

Milieukeur streeft niet naar een biologische productie, stelt Stefanie de Kool. “De biologische land- en tuinbouw beslaat maar een klein percentage van het totale areaal. Bovendien zijn veel consumenten niet bereid om de meerprijs van een biologisch product te betalen. Als het gaat om verduurzaming liggen in de gangbare productie de meeste kansen.” ■

Meer informatie over Milieukeur vindt u op www.milieukeur.nl.

Plantaardige sector en Milieukeur: de cijfers

Op bijna 5.400 hectare worden door 185 (handels)bedrijven Milieukeur-producten verbouwd. Een deel van de teelten vindt plaats in België, Duitsland, Spanje, Italië en Zuid-Afrika.

BRON: MILIEUKEUR, DECEMBER 2015

Nefyto: 'Bovenwettelijke eisen ongewenst'

Europa en Nederland kennen een streng toelatingsbeleid ten aanzien van gewasbeschermingsmiddelen. Dat betekent dat toegelaten middelen bij gebruik volgens het etiket veilig zijn voor mens, dier en milieu. Nefyto vindt dan ook dat het stellen van bovenwettelijke eisen, bijvoorbeeld door supermarkten, ongewenst is. Bovendien kampen veel teelten al met een smal middelenpakket. Ook zou de besluitvormingsprocedure bij Milieukeur rond het wel of niet toestaan van middelen objectiever en transparanter moeten. Nefyto vindt het positief dat Milieukeur geïntegreerde teelt ondersteunt en stimuleert.

COLOFON

NEFYTO BULLETIN 3 | SEPTEMBER 2016 | JAARGANG 22 Nefyto Bulletin is een uitgave van Nefyto. Nefyto – Dutch Crop Protection Association – behartigt belangen van bedrijven die chemische & biologische gewasbeschermingsmiddelen ontwikkelen voor de Nederlandse markt. Het bulletin wordt kosteloos toegezonden aan personen en organisaties die op enigerlei wijze betrokken zijn bij gewasbescherming in Nederland. Nefyto Bulletin verschijnt vier keer per jaar in een oplage van 1800. REDACTIE Nefyto, Hogeweg 16 | Postbus 80523, 2508 GM Den Haag | T (070) 750 31 00 | nefyto@nefyto.nl | www.nefyto.nl | @nefytoNL TEKST EN REALISATIE FredMeijer.nl Communicatie, Doetinchem
ONTWERP EN LAY-OUT Cyril Strijdonk Ontwerpburo, Gaanderen FOTOGRAFIE Maritza van Assen, ECPA, Fred Meijer, Milieukeur, Jo Ottenheim, Syngenta DRUK JP Offset, Duiven VERSPREIDING Controlled circulation / ISSN 1382-3833